

ale jejich funkce jako takové jsou odvozeny z univerzální lidské (jitróvské) moudrosti.³⁸

V pustině se Izrael již definitivně ocitá mimo jurisdikci faraóna. Pro pobyt v pustině je samozřejmě typický motiv reptání a vzpomínání na pobyt v Egyptě. Zde v Exodu je však i toto vzpomínání na Egypt formulováno Izraelity poměrně zdrženlivě. Hned v prvním připomenutí Egypta v pustině reptající Izraelité nicméně přiznávají Hospodinovu autoritu a jurisdikci i nad samotným Egyptem (Ex 16,3).

2 Sínajské právo v sínajském vyprávění (Ex 19,1–40,38)

V kontextu celého vyprávění knihy Exodus³⁹ představují příchod na Sínaj a události na Boží hoře a pod ní vstup do druhého dějství po intermezzu v pustině. Sínajské dění můžeme s Brueggemannem označit za samotný střed knihy Exodus.⁴⁰ Jestliže již v první části vyprávění Exodu (Ex 1–15) jde především o poznání Hospodina, a to jak Izraelity tak i Egyptány,⁴¹ Sínajská perikopa toto poznání Boha prohlubuje a spojuje s poznáním jeho vůle vyjádřené především skrze bohoslužebné společenství a skrze Hospodinův zákon.

K budoucímu dění na Sínaji odkazují obě předcházející části vyprávění, tedy Ex 1,1–15,21 a Ex 15,22–18,27. Pokud jde o první část Exodu, zásadní zlom ve vývoji narativní osnovy v první části knihy se odehrává ve třetí kapitole a zde se také, poměrně záhy, setkáváme s odkazem na Boží horu. K prvnímu Hospodinovu vstupu do děje dochází právě na „Boží hoře, Chorébu“ (Ex 3,1nn). Zde se Hospodin Mojžíšovi zjevuje, mluví k němu, přikazuje, posílá, argumentuje a přesvědčuje. V tomto zlomovém okamžiku Ex 3,12 nahlašuje službu Hospodinu jako cíl cesty, bohoslužba se má odehrát „na této hoře“. Tato proleptická informace naznačuje význam budoucího dění na Sínaji. Primárním cílem vyvedení z Egypta je samozřejmě uvedení Izraele do „země dobré a prostorné“. Zastávka na Boží hoře je uvede-

38 Áronova role a autorita při putování pustinou není dominantní, Áron vystupuje spíše jako druhý po boku Mojžíše. V Ex 16 je jmenován v souvislosti s odpovědností za kultické záležitosti. Určitým způsobem je zde anticipováno áronovské kněžství (zejm. v Ex 16,33n). S tím souvisí jeho role v Ex 17,12. Ex 17,8–16 předznamenává budoucí vojevůdcovské povolání Jozueho.

39 Neomezíme-li se tedy pouze na první část o vlastním vyjití v Ex 1,1–15,21.

40 Brueggemann, W., *The Book of Exodus*, str. 830.

41 Viz Eslinger, L., *Freedom or Knowledge? Perspectives and Purpose in the Exodus Narrative (Exodus 1–15)*, *JSOT* 16(52), 1991, který tímto relativizuje triumfalistickou četbu první části knihy Exodus.

na až druhotně, jako znamení pro váhajícího Mojžíše. Z budoucího dění na Sínaji vypravěč nechá Hospodina prozradit ve třetí kapitole Exodu právě jeho bohoslužebný charakter. Sínaj je místo bohoslužby, tedy zvláštního obecnství mezi Hospodinovou Přítomností a Hospodinovým lidem. Bohoslužba je cílem tohoto vyprávění a v tomto smyslu je nutno interpretovat i právní texty, které neodmyslitelně k Sínaji patří.

V předchozí kapitole jsme se věnovali druhé části knihy. Poté co „velký problém“ (faraón) byl v první části knihy vyřešen, otevírá Ex 15,22–18,27 další otázky. Při putování pustinou dochází k přeformulování tématu narativní osnovy. Lid se začal aktivně projevovat a představovat, což vytváří další dynamiku ve vyprávění a posiluje dojem, že vysvobození z Egypta bylo pouze velice dílčím cílem. V průběhu vyprávění se zapřádá složitost vztahu mezi Hospodinem a jeho lidem. K této složitosti patří nově vydané Hospodinovy příkazy (Ex 15,25n). Poslouchání „Hospodina, svého Boha“ se stává zkouškou – ale je zřejmé, že zkouška není ukončena během putování pustinou. Další zkoušku vyhlíží midjánský kněz Jitro (Ex 18,23). Vypravěč takto vzbuzuje očekávání, která dojdou svého naplnění na Sínaji.

Po příchodu na Sínaj se tedy právo a zákon stávají důležitým tématem, kterému vyprávění věnuje značný prostor a prominentní místo ve své osnově. Thomas Dozeman vystihuje vztah práva a vyprávění v těchto kapitolách s důrazem na význam textů právních jakožto obsah vyprávění: Vyprávění „není nikdy samo sobě účelem, nýbrž prostředkem k nasměrování pozornosti čtenáře k právu...kanonický Sínajský komplex by mohl být nejlépe charakterizován jako vyprávění práva“.⁴²

V našem pojednání se budeme zabývat následujícími právními texty, resp. jejich přínosem pro narativní osnovu sínajského vyprávění v Exodu:

- ⌘ Desatero (Ex 20,1–21) a motiv dvou desek (Ex 24,12; Ex 31,18 aj.)
- ⌘ Kniha smlouvy (Ex 20,22–23,33)
- ⌘ Kulticko-smluvní epilog (Ex 34,10–26)

42 Dozeman, T. B., *God on the Mountain: A Study of Redaction, Theology and Canon in Exodus 19–24*, č. 37 in SBL Monograph Series, Atlanta, GA: Scholars Press, 1989, str. 2: „...narrative in the Sinai Complex functions to provide a context for legislation, so that it is never an end in itself, but a means for directing the reader's attention to law...the canonical Sinai Complex might best be characterized as a narrative of law.“

2.1 Desatero a kamenné desky

Desatero v Ex 20,1–17 je zřetelně vymezený text. Jeho pozice ve vyprávění je vymezena tak ostře, že diachronně orientované přístupy jej velkou většinou vnímají jako porušení plynulosti okolního vyprávění.⁴³ Jedinečné postavení Dekalogu v rámci biblického práva i z hlediska současného narativního zasazení je mimo diskuzi.⁴⁴ Zaměříme se nyní právě na bezprostřední literární kontext tohoto důležitého oddílu a funkci Desatera jakožto součásti vyprávění.

V nynější podobě předchází vyslovení Desatera Hospodinem oficiální příchod Izraelitů na Sínaj, komunikace mezi Hospodinem a Izraelity skrze Mojžíše, příprava na Hospodinův příchod na horu a samotný Hospodinův příchod.

Příchod Izraelitů na Sínaj je pečlivě⁴⁵ určen časově i geograficky. Na Sínaj přicházejí Izraelité v plnosti času, „třetího měsíce“ od vyjití z Egypta (Ex 19,1). Tímto údajem je potvrzeno ustanovení o počítání měsíců: Dle Ex 12,1 měl být měsíc vyvedení z Egypta „začátkem měsíců“, „prvním měsícem v roce“. Důležitost Sínaje jako naprosto jedinečného stanoviště vyplývá z formy itinerářové položky; máme zde několikanásobné určení místa: „Přišli na Sínajskou poušť“, „po odchodu z Refídimu přišli na Sínajskou poušť a utábořili se tam, totiž Izrael se tam utábořil naproti hoře“ (Ex 19,1.2; ČEP). Zejména s ohledem na předchozí neurčité narážky na blízkost Sínaje/Chorébu/Boží hory v Ex 17–18 se jedná o silně vyznačený údaj.

Pokračuje prostředkující funkce Mojžíše, avšak po příchodu na Sínaj je přímo prostorově zdůrazněna. Mojžíš vystupuje na horu „k Bohu“ (Ex 19,3), poté přichází ke starším Izraele (Ex 19,7), poté znovu mluví s Hospodinem (Ex 19,8) a znovu sestupuje od Hospodina k lidu s instrukcemi (Ex 19,14). Opět v Ex 19,20 Mojžíš vystupuje na horu, jen aby dostal pokyn k dalšímu sestoupení mezi lid (Ex 19,20.21.24), což vzápětí činí (Ex 19,25). Tento pohyb samozřejmě pomáhá soustředit naši pozornost na význam postavy Mojžíše a na výměnu informací mezi Hospodinem a lidem. Zároveň však je probouzeno očekávání a napětí. Sínaj se jeví být skutečným prostorem cíle, kterým je setkání s Hospodinem.⁴⁶

43 Viz např. Hyatt, J. P., *Commentary on Exodus*, New Century Bible, London: Oliphants, 1971, str. 196n.

44 Childs, B. S., *The Book of Exodus*, str. 393–401.

45 Myšlena je samozřejmě přesnost v kategoriích vyprávění. Nejde o přesné údaje jednoduše synchronizovatelné s naší znalostí historie a geografie daného regionu v 2. tisíciletí

46 „přivedl vás k sobě“ (Ex 19,4; ČEP). Srov. Brueggemann, W., *The Book of Exodus*, s. 834: „Remarkably, the »flight out of Egypt« has not had as its destination the

V Hospodinově řeči v Ex 19,4–6 je již anticipováno uzavření smlouvy. Zvláštní vztah k Hospodinu a zvláštní postavení Izraele mezi ostatními národy bude záviset na jejím dodržování Izraelity. Zaslíbení daná Izraeli mají nesmírný dosah – „království kněží“, „svatý pronárod“, neporovnatelné postavení mezi národy celé země, která již tak celá i se všemi obyvateli patří Hospodinu. V těchto obrazech dominuje kněžský, bohoslužebný obraz Izraele. Sdělení vlastního obsahu smlouvy je však pozdrženo, Izraelité v tomto ohledu podepisují Hospodinu v Ex 19,8 svým přitakáním „prázdný šek“. Hospodinova odpověď na jednomyslný souhlas Izraelitů jemně reflektuje křehkost tohoto jejich kroku. Zdánlivá jednoznačnost odpovědi lidu musí být prověřena silou Hospodinovy přítomnosti skryté v hustém oblaku, „aby lid slyšel“ (tedy: na vlastní uši) a Mojžíšovi provždy věřil⁴⁷. Tedy celé následující dění – Hospodinův děsivý příchod na Sínaj,⁴⁸ tabu uvalené na přístup k hoře v době Hospodinova pobytu na ní a smrtelné nebezpečí⁴⁹ s tím spojené, opakované výstrahy, nutnost posvěcení lidu – to vše směřuje a vrcholí vyhlášením „Božích slov“, Desatera, v Ex 20,1–17. Vypravěč si zde dovoluje i mírné chronologické nedůslednosti, jako je např. zmínka o (doposud neexistujícím) kněžstvu v Ex 19,22.24. Avšak právě zapovězení přístupu na horu pro kněží naznačuje jinou kvalitu Hospodinovy přítomnosti, než které jsou kněží běžně vystavováni: Desatero i následující právo bude vydáno nikoli kněžím, nýbrž Mojžíšovi. Mojžíš sám částečně plní kněžskou úlohu (Ex 24,6), jakožto zvěstovatel Hospodinova zákona však zejména vytváří prostor k tomu, aby k odpovědnosti před Hospodinovým zákonem byli voláni i kněží.⁵⁰

Svérazným rysem Desatera v kontextu vyprávění Pentateuchu je jeho charakter Hospodinovy řeči proslovené k Izraelitům bez Mojžíšova prostřednictví. To je předznamenáno v již zmiňovaném verši Ex 19,9 a pochopitelně v uvedení Desatera v Ex 20,1, také v době proslovení Desatera je pravděpodobně Mojžíš spolu s lidem „opodál“

mountain, the land, or any other place, but »to me«.

47 Totiž, že se jednalo opravdu o Hospodina, snad i v tom, co lid neslyšel (Ex 19,9).

48 Příznačně „třetího dne“ (Ex 19,16).

49 První příkaz na Sínaji spojený s možným trestem smrti (בְּיוֹמָתָא, Ex 19,12b) se týká zákazu přistoupit k hoře.

50 Zde pozorujeme zajímavé napětí. Instrukce ohledně následujících tří dnů jsou vesměs kultického charakteru: Mojžíš lid posvěcuje (kněžská role Mojžíše?), jsou dána vesměs rituální ustanovení: vyprání plášťů, respektování posvátného místa a času (hora/třetí den), „nepřístupování k ženě“. Zároveň je však důležitý velekněžský a kněžský úřad přece jen odkázán do jistých mezí. Právo chrání před klerikální diktaturou, řečeno moderním jazykem.

(Ex 20,18n).⁵¹ Vyprávění přesto udržuje čtenáře v nejistotě ohledně toho, co lid vlastně slyšel – pouze hřmění (doprovázené vizuálními vjemy)? Artikulovanou řeč? ⁵² Fascinující je v tomto ohledu odmítnutí Izraelitů poslouchat, nebo spíše vyjádření jejich neschopnosti Boží řeč vyslechnout. Takto narativně hodnoceno se Desatero jeví jako (pro přítomné Izraelity) nepoužitelné.⁵³ Desaterem v daném kontextu je však téměř pavlovsky řečeno, že hrozba smrti dorazila do běžného života Izraelitů.⁵⁴ Je nutno v tuto chvíli konfrontovat jednomyslné předběžné přitakání Hospodinově „smlouvě o smlouvě budoucí“ v Ex 19,7–8 s hrůzným prozřením po vyslechnutí jednak obsahu Desatera a jednak způsobu, jakým bylo prezentováno. Teofanie včetně vyhlášení Desatera je na samé hranici lidské komunikace či dokonce za ní.

Mojžíšova odpověď obavy lidu akceptuje a přitom koriguje.⁵⁵ Se zřejmým odkazem na Ex 19,9 je drtivý dopad Hospodinových slov Mojžíšem vyložen jako zkouška věrnosti Izraele (Ex 19,20). Tím navazujeme na motiv zkoušení Izraele v pustině, kdy typickou odpovědí bylo reptání Izraelitů a dokonce „zkoušení“ či dokonce „pokoušení“ Hospodina ze strany lidu. Ač již dříve v pustině došlo k zjevení Hospodinovy slávy v oblaku (Ex 16,10), od nynějška je toto zjevení nepoměrně masivnější a Boží slova⁵⁶ nepoměrně závažnější – jak se ukáže v Ex 32–34. Nicméně nadále platí, že zákon musí prostředkovat Mojžíš, Bůh nemůže mluvit k Izraeli přímo.

Desatero je tedy v současném vyprávění knihy Exodus vrcholem teofanie, jedná se o kulminaci teofanie. To je teologicky velmi významné: Bůh se ukazuje v mluvení. Lid se nesmí pokusit Boha uvidět (Ex 19,21), avšak uslyší jej – a i to bude dosti strašné. K uzření Boha ovšem nakonec dochází, avšak až po přijetí a uzavření smlouvy, tato

51 Dle Dozemana a jeho redakční analýzy Exodu 19–24 představuje Ex 19,20–25 blok kněžské (P) tradice dodatečně umístěný do předchozího deuteronomistického zpracování. V deuteronomistické redakci vyhlašoval Desatero přímo Hospodin, dle kněžské Mojžíš prostředkuje a vyhlašuje právní texty a tedy i Desatero, které tak Izrael neslyší bezprostředně od Boha. Viz Dozeman, T. B., *God on the Mountain*, str. 164n.

52 ČEP překládá בְּקוֹל v Ex 19,19 „hlasitě“, podobně NIV („the voice of God“). Např. RSV: „in thunder“ – oba překlady jsou možné, viz Ex 9,23.28.29 nebo Ex 19,16 k významu „hrom“, „hromobití“. Podrobněji BDB, viz rovněž komentář in Durham, J. I., *Exodus*, s. 267.

53 Alespoň bez prostředkující služby Mojžíše, která je tímto představena jako naprosto nezbytná.

54 K Pavlově a vůbec novozákonní recepci Desatera viz Childs, B. S., *The Book of Exodus*, str. 428–431.

55 Viz jedním dechem vyřčené „Nebojte se“ a očekávání, „že se ho budete bát“ v Ex 20,20.

56 Ex 20,1, „slova“, nikoli „příkázání“ jako v ČEP.

výsada je dána nejpřednějším z Izraelitů (Ex 24,11). Desatero však slyší „všechn lid“, následující Knihu smlouvy pak už obdrží pouze Mojžíš, který ji lidu tlumočí (zřejmě Ex 24,3) a zapisuje (Ex 24,4), zřejmě pod názvem „Kniha smlouvy“ (Ex 24,7).⁵⁷

S Desaterem se pak setkáváme dále v souvislosti s kamennými deskami. Nejprve v Ex 24,12 – zde se zřejmě začíná druhá část sínajského dění v Exodu. Mojžíš vystupuje znovu na horu, kde má obdržet kamenné desky. Kontext je zřetelně kultický: oblak, sedmý den, Hospodinova sláva (Ex 24,15–18). Mojžíš však nejprve obdrží příkaz k provedení oběti, poté pokyny k zhotovení schrány a příbytku a dalšího bohoslužebného příslušenství, dále pak instrukce pro uvedení kněží do úřadu a ustanovení řemeslníků. Tato část je ukončena zvláštním ustanovením šabat, který je zdůvodněn opět poukazem na stvoření v sedmi dnech a má být znamením věčné smlouvy. Jeho znesvěcení musí být potrestáno smrtí (Ex 31,12–17). Celý tento oddíl je uzavřen darováním kamenných desek svědectví, psaných „Božím prstem“ (Ex 31,18) – o těchto v předchozích kapitolách přímo řeč nebyla, jejich vydání bylo důvodem Hospodinova pozvání Mojžíše na horu. Motiv kamenných desek tak rámuje instrukce pro bohoslužebné předměty, instituce a opakovaně i šabat. Pomocí motivu kamenných desek je jedinečně evokována přítomnost smlouvy a všech aspektů Desatera, případně i následující Knihy smlouvy uprostřed zdánlivě nesouvisejících kultických ustanovení ohledně budování svatyně – ve skutečnosti mají být desky v samotném centru svatyně, v centru Hospodinovy přítomnosti mezi Izraelity.

Motiv desek nás v tomto momentu vyprávění také připravuje na následující epizodu. Kamenné desky jsou důležitou „rekvizitou“ na scéně se zlatým býčkem. Je-li to Desatero, které je na nich zapsaným textem, pak souběžně s předáním těchto desek Mojžíšovi dochází v izraelském táboře k negování prologu Desatera a porušení jeho prvních „slov“: Izraelité si zhotovují „jiného boha mimo Hospodina“, zobrazují si boha a prohlašují jej za svého vysvoboditele z egyptského otroctví. Tomuto bohu slouží obětováním obětí zápalných a pokojných. Zvolené formulace vytvářejí paralelu k ratifikaci smlouvy v Ex 24: „za časného jitra“ (Ex 24,4//32,6), „oběti pokojné a zápalné“ (Ex 24,5//32,6), „jídlo a pití“ před božstvem (Ex 24,11//32,6).⁵⁸ Kromě

57 K čemu tento výraz odkazuje není samozřejmě zcela jasné. V nynější podobě vyprávění je očividně míněn právě předložený soubor ustanovení, který nezůstává v ústní podobě, nýbrž je „zapsán“ a tedy kodifikován. K Desateru a kamenným deskám viz dále.

58 Propp, W. H. C., *Exodus 19–40: A New Translation with Introduction and Commentary*, č. 2A in *The Anchor Bible*, New York: Doubleday, 2006, str. 553.

očividné negace Desatera a parodie obřadu uzavření smlouvy vytváří vyprávění o počínání Izraelitů napětí rovněž s úvodem Knihy smlouvy, kde jsou výslovně zmíněny zlaté modly a kde se také vyskytuje motiv oltáře.⁵⁹

Áronovo vyhlášení „Hospodinovy slavnosti“ před zlatým býčkem (Ex 32,5) v tomto okamžiku má hlubokou (byť v teologické perspektivě vypravěče zvrácenou) logiku. Bohoslužba měla být samozřejmě znamením od Hospodina speciálně pro Mojžíše (Ex 3,12). Mojžíš svou neochotou vtáhl do vedoucí pozice Árona, který nyní organizuje bohoslužbu sám. Ovšem „slavnost“ (לִפְנֵי, sloveso חַג) byla i argumentem Izraelitů směrem k faraónovi (Ex 5,1; Ex 10,9) a pak i skutečně Hospodinem ustanovenou institucí vyjadřující vztah mezi Bohem a jeho lidem. Slavností je pesach (Ex 12,14), slavnost nekvašených chlebů (Ex 13,6; Ex 23,15), Hospodinem ustanovené slavnosti žně a sklizně (Ex 23,16). Je tedy zřejmé, že Áronova slavnost je úzce svázána s dosavadním vyprávěním i právem. Áron přistupuje na jiný příběh, jinak vyprávěný exodus – a s tím přicházejí z pohledu vypravěče okamžité dopady do světa kultického práva. S vyprávěním se tak mění celý dosavadní *nomos*, tedy svět dobrého a zlého, což symbolizuje i roztržství kamenných desek Mojžíšem.

O vydání nových desek čteme v Ex 34. Docházím k němu opět za podobných okolností jako tomu bylo v případě první teofanie v Ex 19–20. Nynější vidění však již kromě pokojné atmosféry „vidění Boha“ v Ex 24 obsahuje pro Starý zákon nadále příznačnou dialektiku Hospodina slitovného a milosrdného (což již samotné vyjadřuje výrazněji než doposud Izraele v pozici zavázaného, nedostatečného a zákonu nedostačujícího) a Hospodina stíhajícího vinu. Tyto nové desky mají sice být napsány Hospodinem (Ex 34,1), nakonec je však možná píše Mojžíš – konkrétně píše „slova smlouvy, desatero“ (Ex 34,27–29).⁶⁰ Vyprávění implikuje, že jejich obsahem je tzv. Kultický dekalog v Ex 34,10–26 (ocitovaný v předchozích verších 34. kapitoly). Ten však spíše než Dekalog v Ex 20,1–17 připomíná zhuštěný odkaz na veškerá dosavadní ustanovení včetně ustanovení o prvoti-

59 Viz podrobněji v ustanovení o oltáři v Ex 20,22–26, str. 140.

60 Kdo a co přesně píše, tedy k čemu odkazuje Ex 34,28 – tato otázka má své bohaté dějiny. Podrobněji viz in Houtman, C., *Exodus*, díl III, Leuven: Peeters, 2000, str. 725n, viz též Propp, W. H. C., *Exodus 19–40*, str. 617. Houtman sám se přiklání k názoru, že každý psal to své, tedy Mojžíš Knihu smlouvy a Hospodin Desatero. To však vyžaduje náhlou změnu podmětu u slovesa כָּתַב „psát“ ve v. 28. Deuteronomium zde počítá s aktivitou Hospodinovou (Dt 10,2.4). Každopádně je zde text poněkud tajemný.

nách, s velkými paralelami se závěrem a epilogem ke Knize smlouvy v Ex 23,14–33.⁶¹

Narativ tak podivně rozostřuje identitu oněch dvou kamenných desek – kamenné desky z Ex 24,12; Ex 31,18 a Ex 32,15n můžeme na základě Ex 34,28 identifikovat s Desaterem v Ex 20,1–17, kdy bylo poměrně jasné, co je obsahem, avšak méně jasné, že se jedná právě o „deset slov“. V Ex 34,28 je zřejmé, že se jedná o „deset slov“, avšak obsah se zdá odkazovat prakticky ke všem doposud vydaným kulticko-právním ustanovením knihy Exodus, snad s výjimkou instrukcí pro stavbu svatyně. Tato nejistota vyprávění ohledně identity základního smluvního dokumentu je fascinující, zároveň však zřejmě funkční – vyjadřuje jednotu všeho práva a klade jej na roveň nebo alespoň do co nejužší souvislosti s Desaterem – základem práva Izraele pocházejícího z ruky samotného Hospodina.

S deskami zákona se pak zřejmě⁶² setkáváme při vyvrcholení a uzavření vyprávění Exodu v Ex 40,20 – pod označením „svědectví“ jsou dle původního ustanovení v Ex 25,16 umístěny do schrány, tedy do centra svatyně, do ohniska Boží přítomnosti v Izraeli. Vyprávění, bohoslužba a právo tak dospívají v Exodu k cíli v těsném spojení.

2.2. *Kniha smlouvy a uzavření smlouvy*

Tzv. „Kniha smlouvy“ je výraz označující právní texty následující v knize Exodus po Desateru. S Desaterem je provázána narativním přemostěním v Ex 20,18–21. V nejširěji pojaté definici zahrnuje oddíl Ex 20,22–23,33, detailnější pohled pak většinou rozeznává kultický úvod (Ex 20,22–26), vlastní právní korpus (Ex 21,1–23,19) a epilog (Ex 23,20–33).⁶³

Ve svém narativním kontextu se jedná o ustanovení předaná Izraelitům prostřednictvím Mojžíše. Představuje tak nápadnou paralelu k Desateru – zatímco slyšení Desatera bylo Izraelity se strachem odmítnuto, Knihu smlouvy, Mojžíšem nejprve přetlumočenou a později zapsanou, Izraelité jednomyslně přijímají (Ex 24,3). Co je však jejím obsahem? „Kniha smlouvy“ zmiňovaná v Ex 24,7 představuje

61 Odtud naše označení „Kulticko-smluvní epilog“ pro Ex 34,10–26.

62 V masoretském textu odkazuje עֲדָתָה „svědectví“ téměř jistě k „deskám svědectví“ s Desaterem, viz např. Ex 31,18. To uznává i Propp, W. H. C., *Exodus 19–40*, str. 383–385, který ovšem v kontextu původního pramene P vykládá přítomnost Desatera spíše jako předmět, talisman potvrzující smlouvu mezi Hospodinem a jeho lidem. Proppovo zjištění ovšem platí i v konečné podobě textu – Desatero umístěné do schrány je vnímáno jako předmět, není rozebírán jeho obsah, znovu uváděn text apod.

63 Přibližně takto Paul, S. M., *Studies in the Book of the Covenant*, str. 34n.